

Vargsymposiet 2012.

Undertecknad Hans Boström, rovdjursansvarig i Jägareförbundets länsförening i Örebro län deltog i mars i det vargsymposium som varje år anordnas i Vålådalen. Mötet pågår i 3 dagar och är fyllt med föreläsningar, nya forskarrapporter och även någon paneldebatt. Detta referat är naturligtvis på intet sätt fullständigt, men kan ändå förmedla en del väsentligheter och nyheter inom rovdjurssektorn. Jag reserverar mig för att det kan förekomma både felaktigheter och missförstånd.

Mötet öppnades av Landshövdingen i Jämtland Britt Bohlin.

Helen Lindahl-vik från Naturvårdsverket pratade om den genetiska förstärkningen.

Från början vilade vargpolitiken på tre ben:

1. Regional beslutanderätt.
2. Maxtak på vargstammen.
3. Genetisk förstärkning.

Maxtaket har försvunnit eftersom licensjakten försvunnit pga EU's inblandning. Inom EU pågår en utredning som bl.a. innebär att EU håller en extra koll t.ex genom att alla skyddsjaktsansökningar och beslut ska skickas direkt från Länsstyrelserna till EU.

En ny rovdjurspolitik ska vara igång om ett år.

Regeringsuppdraget innebär att man för att förstärka genetiken ska:

1. I första hand hjälpa den eventuella naturliga invandringen.
2. Sätta ut valpar från djurparker.
3. Flytta valpar och vuxna vargar från Finland. Ej möjligt för närvarande. Finland har för få vargar för att man ska få ta valpar och de vuxna kan inte tas in på grund av smittskyddet.
4. Ryska vargar.
5. Insemination. Möjligt men i praktiken mycket svårt.

Målet är att stammen ska förstärkas med max 20 individer fram till 2014.

Redovisning av flyttade vargar. 4 flyttar har utförts. 3 olika individer varav en har flyttats 3 gånger. Nu ska dessa flyttar utvärderas det närmaste halvåret. Praktiskt fungerar flyttandet bra vad avser infångande och transport. Man har lite att fundera på om man ska flytta djur som har hunnit etablera sig.

1. Den gula tiken som flyttades från Jämtland till Kilsbergen i Örebro län. Hon tog ju sig till Idre via Värmland och Norge, där hon hittade en hane och etablerade sig.
2. F1-hane som flyttades från Norrbotten till Dalarna. Gick tillbaka till Norrbotten där den sköts under skydds jakt.
3. Den gula tiken och hennes hane flyttades från Dalarna till V-a Götaland. Dom kom ifrån varandra när de skulle passera E18. Hanens halsband hittade så småningom så han är högst troligen död. Tiken gick via Gävleborg så småningom till Jämtland.
4. Den gula tiken flyttades från Jämtland till Uppland. Där släpptes hon utan halsband men har via skitprov konstaterats vara tillbaka i Jämtland.

Problem och nödvändigheter.

Nya immigranter måste förses med halsband och bevakas i 6 månader innan man kan släppa taget pga smittskyddsrisiker. Det finns också en del etiska frågor som måste hanteras. Tillstånd och undantag från gällande lagar kan behövas. Efter 31 oktober 2011 finns 2 platser i varje län som är tänkbara för utsättning. Markägare och jakträttsinnehavare har dock vetorätt och måste gå med på detta. Man har en fördröjning på den information man lämnar ut i samband med utsättningar pga djurskyddsskäl.

Flytt av djurparksvalpar.

2011 flyttade man på prov mellan djurparker och det fungerade bra. Under 2012 hade man tänkt prova att sätta ut valpar till vilda tikar men man har hittills inte lyckats märka en enda tik/fostermödrer. Det får inte vara mer än 8 dagars åldersskillnad mellan de utsatta valparna och tikens egna. Dessutom krävs som sagt markägares och jakträttshavares tillstånd.

Insemination.

Tekniskt möjligt men etiskt diskutabelt då det krävs flera sövningar och kan ställa till med problem mellan alfadjuren.

Ryska vargar.

Positiva signaler från Ryssland. Går vidare med processen. Mest troligt att det kan bli frågan om att flytta 4-6 veckor gamla valpar från ryska djurparker till svenska. Smittskydd, tillstånd m.m. måste lösas först.

Olösta frågor: Man hoppas fortfarande hinna märka fostertikar i Sverige. Ska man lägga till valpar eller byta ut? Detta har man inte tagit ställning till ännu.

Mats Amundin från Kolmårdens djurpark pratade om byte av valpar mellan djurparker.

Detta har tidigare gjorts med rödvarg och prärievarg. Under 2011 har man testat olika ålderskillnader mellan valparna. Det skiljer i genomsnitt 2 veckor mellan födslarna i djurparker och i det vilda. Däremot föder den enskilda tiken samma datum år efter år.

En flytt av valpar skedde mellan Nordens ark och Orsa. Två skedde i Norge från Kristiansand till Nauskogans familjepark och till Polar Zoo. Dessutom skedde en flytt mellan två tikar på Järvsö i Järvsö. Samtliga tikar flyttade hela kullen till en ny lya. Ingen skillnad gjordes på valparna. Detta filmades och flyttarna skedde mellan 4 minuter till 16 timmar efter utbytena. Alla valpar med liten skillnad i ålder växte lika bra. Valpar yngre än mottagande växte först sämre men kom senare igen. En kull försvann helt (Polar Zoo). I övriga kullar överlevde samtliga valpar.

Slutsatser:

1. Modertiken gjorde ingen skillnad på valparna.
2. De ordinarie valparna bör max vara 8 dgr äldre än fostervalparna.
3. Det tycks vara en användbar metod.
4. Genpolen i de skandinaviska djurparkerna är på sikt för liten.

Förutsättningen för att djurparkerna ska delta i projektet är att utsatta valpar skyddas för jakt, att länsstyrelserna lyckas med lokal förankring och att det går att hitta matchande vilda tikar.

Inför 2012 gäller följande begränsningar:

1. Väntas bara 8 kullar i 7 djurparker.
2. 3 djurparker har valt att avstå pga negativa attityder i närområdet.
3. Väntade födslar 8-25 maj.
4. Bör man plocka bort lika många valpar som man lägger till? Ja!

En begränsning är att man för många år sedan släppte in en vild varg till en djurpark i Norge för betäckning. Detta medför att alla kullarna (utom en) som väntas i djurparkerna redan är släkt med de vilda vargarna. Utöver detta finns det 9 founders i djurparkerna. En tik i djurparkerna kan ha varit hybrid med hund (Laika). Det gäller att få acceptans för detta och att lyckas förankra detta. Det finns idag ingen ansvarig för frågan! Någon måste ta tag i detta.

Ruona Burman från NV kommenterade detta med att: "Det är ett knepigt läge."

Linda Laikre, genetiker från Stockholms universitet pratade om populationsgenetik.

Räknar man på den levande populationen finns det 377 vargar i det skandinaviska stamträdet. Det är två saker som det är problem med. Dels är det problem med inavel men också med att en så liten population medför att det blir förlust av genetisk variation. I djurparkerna ligger inavelsgraden strax under 10 %. Det finns 8 avelspar i djurparkerna. Bidrag från djurparkerna kan öka den genetiska variationen från 6 till 15 avseende antalet founders, från 11,2 till 21,1 vad gäller antalet alleler hos founders och från 1,85 till 3,95 avseende founders genomekvivalenter. Man kan inte nå under målet 10 % inavelsgrad genom nya gener från djurparkerna! Nya gener måste också kunna sprida sig.

En genetisk rimlig situation kräver en sammanhängande population på 3-5000 individer.

Djurparksvalpar kan ge en liten förbättring på vägen.

Linda fick sedan en fråga vad som menas med founder? Det är de ursprungliga grundarna. Vad gäller de 5 som finns i den vilda stammen utgörs de av de ursprungliga 3 + Galven- och Kynna-hanarna. Hon fick också frågan hur stor den effektiva populationen är och hon svarade att den är ungefär 25-30 % av den verkliga populationen.

Paneldebatt med representanter från riksdagen, Helena Leander – Miljöpartiet, Irene Oskarsson – Kristdemokraterna, Johan Hultberg – Moderaterna, Landshövding Britt Bohlin - Jämtland, Anders – Kråik – sametinget, Terje Bö – Direktoratet for naturforvaltning och Ruona Burman – Naturvårdsverket.

Sametinget gjorde glasklart att de inte är aktuellt med varg inom renbetesområdet, vare sig inom vinter- eller sommarbeteslandet.

Politikerna medgav att det är ett ytterst besvärligt läge vad gäller acceptansen.

Landshövdingen berättade att länsstyrelsen har 100-talet uppdrag. Ingen annan fråga tar så mycket tid och resurser som rovdjursfrågan.

Vargkommittén. Peter Egardt, Landshövding från länsstyrelsen i Uppsala informerade.

Huvudsekreterare är Lennart Nordvarg (passande namn).

Hemsida www.vargkommiten.se

1 juni ska regeringens förvaltningsplan vara klar. Kommittén ska samverka med NV, följa resultatet av Rovdjursutredningen, medverka i arbetet för att nå en gynnsam bevarandestatus för vargen ”med hänsyn till allt”. Vid behov kalla in experter och andra. Skall bistå regeringen. Slutredovisning ska ske 31 aug 2013.

Anders Garberg, miljödepartementet i Norge, politisk rådgivare.

Anders berättade att alla 5 partierna nu är eniga om hur de 5 stora rovdjuren ska finnas. Tidigare hade 2 partier en avvikande mening. Man har 2011 bestämt sig för en ny politisk överenskommelse som bygger på att man ska ha både rovdjur och betesdjur.

Lo: målet är 65 föryngringar och där ligger man nära målet.

Järv: Målet är 40 föryngringar. 2011 hade man 49 föryngringar.

Björn: Tidigare mål 15 föryngringar. Nu sänkt mål till 13 föryngringar. 2010 hade man 166 individer varav 53 honor.

Varg: mål 3 revir. 2011 hade man 52-56 vargar, varav hälften tillsammans med Sverige. Det har ju varit så att gemensamma revir och vargar räknats som svenska. Detta är man inte längre nöjd med, utan man vill ha en diskussion om hur gränsreviren ska räknas.

Förlusten av får har minskat i Norge. Sedan oktober 2010 finns ett övervakningsprogram kopplat till rovdatabas. Det pågår också en utredning om ersättningsystem för ren respektive tamdjur.

I Norge är det ett starkt motstånd mot utplacering av djurparksvalpar.

Martin Kjoerstad berättade sedan om det norska rovdatsystemet.

I detta kan man göra en modell och beräkna riskerna för att tamren tas av rovdjur.

Linn Svensson från Viltskadecenter pratade om antal och utbredning vad gäller vargen.

Inventeringar. Länsstyrelsen står för fältarbetet och VSC står för utvärdering och rapport. Genom spårning på snö kan man få fram antal och revirhävdande par. Genom DNA-prov på träck kan man bestämma vilka vargar det rör sig om. Man har resurser att utföra 500 DNA-prover per säsong, varav 100 akuta prov. Detta kan vara t.ex från vargar i renhjordar i samebyar.

Man försöker bestämma:

1. Flockar med reproduktion våren innan
2. Flockar utan reproduktion våren innan (som haft reprod. tidigare).
3. Revirhävdande par.
4. Andra stationära vargar (ensamma).
5. Vandringsvargar inventeras bara i renskötselområdet. Där görs det pga ersättningsfrågor.

Det finns inga resurser att inventera revirens utbredning längre!!!!

Man kan uppskatta populationens storlek på 2 sätt:

1. Baserat på antalet föryngringar. Multiplicera dessa med 10. T.ex 2011 fanns 28 föryngringar x 10 = 280 vargar.
2. Baserat på antalet revir.

Föreskrifter för inventering gäller alla de stora rovdjuren.

1. Man jämför data över tid och områden.
2. Ser trender.
3. Uppskattar populationen.

För vintern 2011-12 är inventeringen ännu inte avslutad. Fler DNA-prov ska analyseras. Finns bara preliminära resultat. Ska vara färdigt i juni som sedan resulterar i en skandinavisk rapport.

22 föryngringar 2011 är säkerställda men fler finns. Det finns 10 familjegrupper där man inte vet om det varit föryngring. Finns 2 specialfall. Sammantaget ger det att det var 22-34 föryngringar Om 30 föryngringar bör det finnas $30 \times 10 = 300$ individer. Utgår man från par, revirhävdande eller flockar så finns det c:a 60 par eller flockar varav 8-9 gränsöverskridande. 3 par är borta, 2 genom skydds jakt och 1 har flyttats.

Inom renskötselområdet har omkring 15 individer DNA-säkrats.

Galvenhanen dök upp 2006 och fick valpar 2008, 2009 och 2010. 2011-12 ingen kontakt med honom. Efter honom finns F1:or i 2 revir + ev. Riala(osäkert om finns kvar) + 2 till antagligen.

Kynnahanen dök också upp 2006 och fick också valpar 2008, 2009 och 2010. 2011-12 ingen kontakt med honom. Tiken har dock en ny partner. Efter Kynnahanen finns F1:or i 4 revir + ev. i 2 till.

Kilsbergstiken, den gula har ännu inget revir.

Olle Liberg berättade om vargstammens utveckling.

1982-83 dök de första 2 vargarna upp, Nyskogahanen och Nyskogatiken. Utvecklingen gick mycket långsamt i början och 1991 fanns ungefär 10 vargar. Då dök Gillhovhanen upp och sedan har det gått fortare så 2008 fanns det c:a 190 vargar. Den årliga tillväxttakten sjönk från 22 % till 18 % och inavelsgraden steg fram till 2007. 2008 kom så Galven- och Kynnahanen in och sedan har det ökat fram till 2011 då vi hade c:a 310 vargar.

Jämförelse mellan Galven och Kynnahanen:

	Galven	Kynna
Kullar	3	3
Max n valpar(vinter)	16	20
Valpar m. DNA-profil	14	17
Honor/hanar	7/7	7/10
Radiomärkta	6	3
Döda	6	4
Misstänkt döda	1	2
Max nu levande	7	15
Par	6	9
Föryngringar	3	6

Jämförelse mellan inavlade par och immigranterna vad gäller föryngringar:

	14 inavelspar	2 immigranter
Fått 1 kull	4 st	
Fått 2 kullar	3 st	
Fått 3 kullar	7 st	2 st
Max antal valpar	131	36

Etablerade i par	20 = 15 %	15 = 42 %
Valpar som föryngrat sig	13	9
Procent reproducerat sig	10 %(13/131)	25 %(9/36)

Parbildningsförmågan ökar alltså starkt om inte paret är släkt.

Inavelskoefficienten har minskat efter 2006 och inavelsgraden påverkar inte lika mycket kullstorleken efter 2004. (kanske pga utslagning av sämre egenskaper?) Sista 4 åren har tillväxttakten ökat.

Olle Liberg menar att vi har två huvudalternativ:

Alternativ 1. Vi försöker hålla en begränsad population på 3-400 djur. En förutsättning för att då få GBS (gynnsam bevarandestatus) är att minst 20 nya kommer in eller sätts in inom 25 år. Detta kräver fortsatt genetisk förstärkning genom valputsättning. Det kräver också årlig beståndsreglerande jakt. Detta alternativ medför måttligt högre skador jämfört med idag.

Alternativ 2. Vi låter stammen utvecklas fritt upp till 2000 djur. Fler ryms inte i de delar av Sverige där det tillåts varg. Detta alternativ kommer att medföra att vi årligen får 3000 döda får, 3-500 döda hundar, en mycket begränsad vargjakt. Dessutom kommer ett par hundra vargar att komma in i renskötselområdet och detta kommer att kräva en mycket omfattande skyddsjakt. Hur effekten på den norska fårskötseln blir är okänt.

Pjotr Danilov och Konstantin Tirronen berättade om rovdjur i Ryssland (Karelen).

Några noteringar bara då det var tämligen svårt att förstå den ryska engelskan.

Lodjuren i Karelen lever huvudsakligen på hare och tar en hare varannan dag. Deras hemområden är i genomsnitt 3200 ha.

Vargstammen i 40 provinser i Ryssland har genom åren utvecklats från 230.000 st 1940 till nästan 0 1950. Sedan har den ökat igen till ungefär 50.000 år 2000. För att få ner stammen har man måst använda gift. Tidigare använde man stryknin men har gått över till bariumfluoracetat. Nu har man snabbt fått ner stammen igen. I ett område fanns 1955 c:a 850 vargar men 1961 fanns bara 56 kvar. På 6 år fick man alltså bort 93 %!

Man har också kunnat konstatera att vargstammen är proportionell mot älgstammen och att vinterkoncentrationer av älg leder till motsvarande koncentrationer av varg.

Konstantin berättade om skador och förvaltning av varg i Ryssland.

Det är ett mål att ha högst en varg per 70 älgar. En vargflock tar 12 älgar under vintern i Karelen vilket motsvarar 5-7 % av stammen.

2009 fanns det 50.000 vargar och boskapsskötseln upphörde helt på 90-talet. 1980 togs över 250 hundar i Olonets och årligen tas mer än 150 hundar i Karelen. I en by dödade en vargflock 56 hundar under en period från augusti till november. I Pennskij dödades i jan 2009 en 10-årig pojke.

Man har ett mål att inte ha över 2 vargar/1000 kvkm i områden med få människor. (Inga alls i områden med många människor).

Ilpo Kojola pratade om "Vart ska den finska vargstammen ta vägen".

Tidigare har de finska forskarna fångat vargarna med snöscooter men under 2012 har 15 vargar bedövats från helikopter. Fortfarande tas dock de flesta från snöscooter. Man har 15 flockar varav hälften är märkta. Framförallt är stammen koncentrerad till ryska gränsen i norr. Licensjakt på 5-15 % av populationen.

Antalet vargar som korsar gränsen har minskat från över 2000 st år 2005 till 700 st år 2010.

Genom avstånden går det att beräkna förväntat antal vargar som ska gå till Sverige. 2007 var detta 10 st men 2010 bara 4 st. (Vargstammen har sedan ytterligare minskat både i Finland och Ryssland varför förväntat spridning idag är ännu lägre! – min reflektion).

Man har också kollat om de finska vargarna kan vara hybrider. Genetiskt har vargarna i Finland och hundarna generellt ingen gemensam arvs massa. Man har dock genom åren avlivat 6 hybrider.

Den officiella förklaringen till den minskade vargstammen i år är tjuvjakt och gift. Den förklaring Ilpo Kojala lämnade 2011 var att det skjutits så mycket älg på den ryska sidan att vargarna försvunnit där och att detta medfört en nettovandring från Finland till Ryssland. Hur som helst kan man konstatera att det är ett minskat antal gränskorsningar pga av mindre populationer på bägge sidor i gränsområdet.

Dianne Boyd från University of Montana talade på temat: "Wolf recovery – winning the war but loosing the wild?"

Dianne berättade om vargstammens återkomst och utbredning i Klippiga Bergen. I USA är det helt andra förhållanden än i Skandinavien. Hon jämförde Klippiga Bergen med Skandinavien. På Klippiga Bergens 851.000 kvkm bor det bara 3,2 miljoner människor eller 3,8 per kvkm. På Skandinaviens 837.000 kvkm bor det 14 miljoner människor eller 16,8 per kvkm! Vi har alltså 4,5 ggr så mycket folk per ytenhet!

Man har i USA inga genetiska problem eftersom stammen hänger ihop med den Kanadensiska stammen.

Man har också kommit fram till att om en varg i en flock börjar ta tamdjur så måste hela flocken tas bort! Vargarna lär sig direkt av varandra och i början tog man bara bort den skyldiga, men undantagslöst så fortsatte flocken ta tamdjur. Resten av flocken kopplar inte ihop skydds jakt på en individ med att de tagit tamdjur utan fortsätter. Man har också kommit fram till att alla som kan tänkas ta tamdjur ska ha radiosändare!

Dianne fick sedan en fråga vad som händer om man skjuter alfadjur. Hennes svar var att om man gör det så sprängs flocken och då ökar antalet föryngringar genom att flera djur förökar sig, jämfört med den ursprungliga flocken där bara alfatiken förökar sig.

Den största behållningen av hennes föredrag var dock att hennes erfarenhet var, att en absolut förutsättning för att lyckas med vargetablering är att man först förankrat processen hos lokalbefolkningen!

Karin Dirke från Stockholms Unversitet kåserade sedan över: "Tjuvnad, dråp och besinningslös blodtörst – ngt om rovdjuren i historien".

Håkan Sand, Skandulv, Grimsö pratade sedan om vilka effekter vi kan förvänta oss på ekosystemet i Skandinavien när topppredatorerna kommer tillbaka.

Det finns en avhandling av Camilla Wikenros om detta.

Rovdjuren påverkar växtätarna som påverkar växterna dels genom att numerären ändras dels genom att bytesdjuren ändrar beteenden.

Tidigare har man pratat om trofiska kaskadeffekter med Yellowstone, där vapitin utgör basföda för vargen, som exempel. Man har sett att beteendet ändras, det uppstår mindre grupper som lägger mindre tid på att äta eftersom de måste spana mer. De föder då färre kalvar, troligen pga stress. Vapitin väljer också att vistas i tätare terräng för att inte lika lätt upptäckas av rovdjuren. Man har också pekat på att det uppstår en effekt på asätare genom att det uppstår en fördelning av as över året. Vegetationen påverkas också vilket har effekt på fåglar.

Nu ifrågasätts om alla dessa effekter gäller för oss! Man har tittat på hur det ser ut i Skandinavien. Vi har alla fyra stora rovdjuren och älg och rådjur utgör basföda. Stor effekt på bytesdjuren borde påverka växtligheten. Vi har ett intensivt skogsbruk som skapar hög produktion och kvalitet av bete. Detta skapar monokulturer och ett lappverk av skogsbestånd med liten sikt – jfr Yellowstone med stor sikt. Vi har hög beskattning av jaktbart vilt och försöker att balansera viltstammarna. T.ex toppade älgstammen på 80-talet men togs då ner genom jakt. Likaså toppade rådjuren på 80-talet pga rävskaften och avskjutningen ökade, men när skabben försvann så minskade rådjuren och avskjutningen. Vargetablering ger momentant sjunkande jaktuttag. På en del håll har jägarna genom överkompensation sedan fått ökade älgstammar. Delvis begränsas rovdjuren genom jakt till skillnad mot Yellowstone.

Ökar vargen biomassan till övriga asätare? Det blir mindre as till övriga genom att vargen äter upp djur som annars skulle dött och kommit andra till godo.

Blir det tillgång till as året om? Under jaktsäsongen, dvs hösten så blir det mindre as till övriga om det finns varg, eftersom det blir mindre rester efter jakt pga mindre jakt. Övriga årstider blir det ngt mer as till övriga men det är hösten som är flaskhalsen.

Summering: Till skillnad mot i Yellowstone har vi ett Intensivt skogsbruk, vi reglerar bytesdjuren och i viss mån rovdjuren genom jakt och detta medför att vi inte får de kaskadeffekter som det pratats om.

Vad kan vi förvänta oss? Vi får antagligen liten effekt på älgstammens storlek eftersom jägarna kan kompensera för varg. Vi får stor skillnad på rådjursstammen pga lodjur.

Frågor som det jobbas med är om varg påverkar lo och vilken effekt varg har på övriga arter.

Eventuellet finns det en vinnare – järven!

Utan jakt skulle skogsskadorna bli oacceptabla på några år. Jakten ett viktigare instrument än rovdjuren för att reglera älgstammen! Eventuellt kan varg och lo ha avgörande påverkan på rådjur, kronvilt och dovilt i södra Sverige. Forskning på detta pågår.

Roger Olsson, miljöjournalist, verksam inom SRF, svenska rovdjursföreningen redogjorde för en rapport av André Ordiz.

Den handlade om den ekologiska rollen av stora rovdjur rent generellt och hade ingen bäring på förhållandena i Sverige. Jag såg detta som en ren partsinlaga, som dessutom var mycket allmänt hållet. Efter Håkan Sands redogörelse för hur det fungerar i Sverige kändes detta malplacerat.

Bosse Kristiansson visade sedan sin film Björnen Herkko och Vargflicka.

Bosse är en fantastisk naturfotograf som fångat helt underbara bilder från gränslandet mellan Finland och Ryssland. När andra sitter 3 nätter i ett gömsle för att få se björn eller varg, så sitter Bosse 3 månader i taget. Den scen jag minns mest är den, där vargarna med tiken i spetsen ena stunden jagar bort en björn från åteln genom att nypa den i baken tills den tröttnar och ger sig iväg. Nästa stund äter tiken och samma björn sida vid sida. Scenen avslutas med att tiken i princip tar köttstycket ur munnen på björnen utan att denne protesterar.

Malin Aronsson, Järvprojektet Grimsö: Järvar i skogslandskapet. Kommer järven att på allvar att breda ut sig i skogslandskapet utanför fjällkedjan?

Mycket av Malins presentation utgjordes av kartbilder som är svåra att återge här. Det verkar dock som att järvarna börjar etablera sig även i skogslandskapet.

Henrik Andrén pratade om interaktion mellan lodjur, järv och ren.

Lodjuren och järvarna har ungefär samma utbredningsområde, tar samma byten men rör sig helt oberoende av varandra. Det finns äldre uppgifter från Nordtröndelag om att lodjur hellre väljer rådjur än ren.

Ovanför trädgränsen är det ingen skillnad på hur många byten lodjuren tar om järven kommer. Kommer inte järven så är det andra asätare som äter upp bytena. I skogslandskapet måste lon ta fler byten pga att järven tar över, så där påverkar järven indirekt rådjurspopulationen även om den inte tar några själv.

1 loföryngring kostar 200.000 i ersättning till samebyn. Ibland är detta för lite, ibland för mycket.

Tom McCarthy, Panthera Snow Leopard Program talade om ett project I Tibet som syftar till att rädda snöleoparden.

Ett helt fantastiskt projekt som till 99 % handlar om att få acceptans hos lokalbefolkningen. Snöleoparderna tar deras djur så tidigare har de tagit bort dem så fort dom hunnit. Genom att bl.a skapa sysselsättning för lokalbefolkningen, mest handarbeten och skapa avsättning för de produkter de tillverkar har man i by för by succesivt lyckats få befolkningen med på tåget. Man har först fått lära byborna att producera handarbeten av tillräcklig kvalitet för att de ska gå att sälja på världsmarknaden. Man har sedan startat företag som marknadsför dessa och exporterar dem.

(Man kan verkligen inte låta bli att reflektera över skillnaden i hur man hanterar lokalbefolkningen på olika ställen i världen. De amerikanska forskarna har fullständigt klart för sig att det är en absolut förutsättning att ta hänsyn till de som ska leva med rovdjuren, medan man i Sverige tror man kan köra över hela landsbygden! – egen reflektion).

Jon Swenson, Skandinaviska björnprojektet berättade om kortsiktiga och långsiktiga effekter av jakt på björnstammen.

Man följer björnhonor från födsel till död. Genom åren har 100-120 honor varit märkta. En del har man följt i 5 generationer. Visst orsakar jakten problem för att följa livshistorien men avskjutningen ger också mycket bra data till forskningen. Man kollar också med spillning hur de rör sig och hur många det finns. Man har undersökt över 11.000 spillningar. Genom björnobs under jakten ser man tendenser till förändringar. Ändrar man avskjutningen så ligger man dock ett år efter med tendensstolkningen.

1. Demografi. Överaskande liten selektion på kön, ålder osv vid jakt. Det skjuts ngt mer hanar och ngt mindre årsungar.
2. Jaktmetoden betyder inte heller ngt för urvalet av skjutna djur.
3. 3-4 ggr ökad jakt medför 2,8 ggr ökad risk för död genom jakt.
4. Jakten är additiv till andra dödsorsaker.
5. Jakten behöver ligga på 11,2 % i söder och på 12,7 i norr för att stabilisera stammen. Det är dock stor osäkerhet bakom dessa siffror.

Stammen ökade från 90-talets början snabbt eftersom avskjutningen legat under 10 %. Mellan 2004 och 2011 minskade dock stammen med 4 % om året.

Mellan 2005 och 2011 har stammen varit stabil utom i Dalarna där det varit en ökning och i Norrbotten där det varit en minskning.

Man får flera beteendeförändringar pga jakt. Björnarna håller sig längre från bebyggelse och gömmer sig bättre i vegetationen. Björnarna reagerar när jakten börjar och blir 21 % mer nattaktiva. Honor med ungar ändrar inte sitt beteende i det avseendet. De behöver förmodligen dygnets alla tider för att få i sig tillräckligt med näring när dom ska försörja ungarna också.

Man har gjort ett experiment där människor gått fram mot sändarförsedda vilande björnar till ett avstånd på 50 m. De björnarna har ändrat sitt beteende och blivit mer nattaktiva i upp till 6 dygn därefter.

Kortsiktiga effekter? Jämför man björnstammen i Europa där vi haft jakt i mer än 50 björngenerationer med USA där man haft jakt mindre än 15 generationer så kan man konstatera att björnarna i USA når upp till 90 % av kroppsstorleken senare än i Europa men att de når 90 % av kroppsviktern tidigare än i Europa. Första födseln i Europa sker vid en ålder på 6 år, medan björnarna i USA föder vid 7-8 års ålder för första gången. Skulle alltså kunna tolkas som att honorna prioriterar att föröka sig framför att bli stora.

Kan jaktreglerna påverka selektionen genom att man sparar på honor? Man vet att små mödrar har små 1-åringar och att de har lägre reproduktion. Ofta behåller de då ungarna ett år till innan de går i brunst, vilket medför längre intervall. Detta skulle då innebära en selektion mot större honor.

Ungdödligheten hos björn är stor, 40-50 %. Till stor del beror det på att hanar dödar ungar som inte är deras egna. Diskuterades också om man inte borde ha större jakttryck på ungar rent biologiskt som med älg och rådjur?

Björnprojektet har egen hemsida: www.bearproject.info

John Odden från NINA, Norsk Institutt for Naturforskning berättade om 20 års konflikt mellan rovdjur och får.

När blev det fel?

500.000 får har ersatts sedan 1995.

Finns det problemindivider? Man följde 50 lodjur men kunde inte se ngn individskillnad. Däremot tar hanar fler får. Lodjuren växlar mellan rådjur och får helt beroende på tillgången.

35-137 lodjur har skjutits varje år sedan 1994.

22 får ersätts per lodjur och de fördelar sig med 80 ersatta får per lofamiljegrupp i Norge mot 0,3 i Sverige!

Därefter avslutades Vargsymposiet för i år.

Vid pennan Hans Boström hans.hertigmossen@gmail.com